

BÀN VỀ PHƯƠNG PHÁP PHÂN TÍCH DOANH THU ĐỂ PHÁT HIỆN HÀNH VI GIAN LẬN TRONG LĨNH VỰC THUẾ

Hoàng Mỹ Bình*

Trường Đại học Kinh tế & Quản trị kinh doanh – ĐH Thái Nguyên

TÓM TẮT

Bài viết bàn về phân loại đối tượng nộp thuế thành các nhóm đối tượng, đưa ra phương pháp phân tích doanh thu tính thuế, để từ đó cung cấp thông tin cho cơ quan thuế trong việc phát hiện hành vi trốn thuế, gian lận trong lĩnh vực thuế. Từ đó cơ quan thuế, khoanh vùng kiểm tra vào đúng trọng tâm, trọng điểm đối tượng cần được kiểm tra, tận thu tối đa nguồn thu cho ngân sách nhà nước.

Từ khoá: Phân tích doanh thu, trốn thuế, gian lận thuế

ĐẶT VẤN ĐỀ

Trốn thuế gian lận thuế là hành vi vi phạm pháp luật nhằm làm giảm nghĩa vụ thuế của người nộp thuế. Hành vi này sẽ làm thất thoát nguồn thu của ngân sách nhà nước (NSNN) nếu không có biện pháp phát hiện kịp thời. Có nhiều biện pháp để phát hiện hành vi trốn thuế và gian lận trong lĩnh vực thuế trong đó phương pháp phân tích các chỉ tiêu tính thuế, đặc biệt phương pháp phân tích doanh thu là một biện pháp hiệu quả cần được thực hiện một cách thường xuyên để cung cấp thông tin cho cơ quan thuế trong việc phát hiện ra hành vi này.

PHÂN TÍCH DOANH THU TÍNH THUẾ

Thu nhập chịu thuế thu nhập doanh nghiệp = Doanh thu tính thuế - Chi phí được trừ

Thuế GTGT đầu ra = Doanh thu tính thuế x Thuế suất thuế GTGT

Doanh thu tính thuế là một yếu tố xác định thu nhập chịu thuế từ đó xác định số thuế thu nhập doanh nghiệp phải nộp, đồng thời cũng là một yếu tố để xác định thuế giá trị gia tăng (GTGT) đầu ra khi xác định số thuế GTGT phải nộp. Qua đó ta thấy nghĩa vụ thuế GTGT và nghĩa vụ thuế thu nhập doanh nghiệp (TNDN) luôn đi kèm với nhau. Đối tượng nộp thuế sẵn sàng dùng mọi biện pháp kỹ

thuật tác động tới doanh thu để giảm nghĩa vụ thuế của mình, việc phân tích doanh thu nhận xét nghi vấn, khoanh vùng để tiến hành kiểm tra xác minh hóa đơn chứng từ có liên quan là một biện pháp hữu hiệu phát hiện ra hành vi trốn thuế gian lận thuế.

Phân tích doanh thu bán hàng và cung cấp dịch vụ

Chỉ tiêu phân tích: sử dụng chỉ tiêu doanh thu bán hàng và cung cấp dịch vụ

Phương pháp phân tích: Sử dụng phương pháp so sánh.

So sánh doanh thu bán hàng và cung cấp dịch vụ giữa năm nay và năm trước cả về số tuyệt đối lẫn số tương đối.

Cộng thức:

$$\text{Số tuyệt đối: } \Delta DT = DT_1 - DT_0$$

$$\text{Số tương đối: } \%DT = \frac{\Delta DT}{DT_0} \times 100$$

Kết quả tính toán, %DT có thể xảy ra một trong ba trường hợp sau:

+ Nếu % DT > 0: Doanh thu bán hàng và cung cấp dịch vụ nay so với năm trước tăng

+ Nếu % DT = 0: Doanh thu bán hàng và cung cấp dịch vụ nay so với năm trước không thay đổi

+ Nếu %DT < 0: Doanh thu bán hàng và cung cấp dịch vụ nay so với năm trước giảm.

* Tel 0915 300358. Email: myhoangbinh@gmail.com

Doanh thu bán hàng và cung cấp dịch vụ

Ta thấy doanh thu chịu tác động của hai yếu tố: Khối lượng hàng hóa bán ra và giá bán, nên ta đi phân tích các yếu tố tác động tới doanh thu. Đồng thời khi phân tích doanh thu phải kết hợp với phân tích chi tiêu lợi nhuận và nghĩa vụ thuế đã thực hiện, phân tích tình hình lưu chuyển hàng hóa trên bảng cân đối nhập xuất tồn cũng như tình hình kinh tế tại thời điểm doanh thu phát sinh.

Nếu doanh thu bán hàng và cung cấp dịch vụ tăng đồng thời đối tượng nộp thuế vẫn có lợi nhuận và thực hiện đầy đủ nghĩa vụ thuế thì không có hiện tượng bất thường. Nhưng nếu doanh thu bán hàng và cung cấp dịch vụ tăng cao nhưng lợi nhuận âm thì khả năng trốn thuế và gian lận thuế là cao. Cần đi phân tích sâu và tìm hiểu nguyên nhân, việc phân tích chia thành hai trường hợp: gian lận về lượng hàng hóa dịch vụ bán ra và gian lận về giá bán.

Nếu doanh thu tăng do tốc độ tăng của sản lượng lớn hơn tốc độ giảm của giá bán thì nghi ngờ đối tượng đã gian lận về giá bán khi khai báo giá thấp hơn giá hàng hóa dịch vụ bán ra. Hành vi này được gọi là “down” giá. Đây là hành vi ghi giá bán trên hóa đơn và kê khai doanh thu tính thuế thấp hơn giá khách hàng thực tế thanh toán. Hành vi này thường gặp ở các DN kinh doanh nhà hàng khách sạn, vận tải tư nhân, xăng dầu, kinh doanh vật liệu xây dựng, bán ô tô và xe máy, hàng trang trí nội thất... Các công ty xây dựng (nhà dân và đơn vị xây dựng vắng lai) khi thi công các công trình ở các địa phương khác hay xây nhà tư nhân thường khai báo không trung thực, không kê khai hoặc giấu bớt một phần công trình. Hành vi gian lận này làm giảm thuế GTGT và thuế thu nhập doanh nghiệp (TNDN) phải nộp, gây ảnh hưởng không nhỏ đến số thu ngân sách hàng năm.

Nếu doanh thu tăng do tốc độ tăng của giá bán cao hơn tốc độ giảm của sản lượng mà nhu cầu mật hàng của đơn vị được yêu

Khối lượng hàng hóa bán ra x Đơn giá bán

chuộng trên thị trường thì nghi ngờ gian lận về lượng hàng hóa bán ra. Thể hiện đối tượng chi phân ánh một phần các giao dịch kinh tế để khai thuế. Kiểu hành vi này thường xảy ra ở các doanh nghiệp (DN) dân doanh hoạt động trong lĩnh vực kinh doanh bán lẻ, ăn uống, khách sạn, xây dựng dân dụng và sản xuất nhỏ, đại lý. Đây chính là một kiểu hoạt động kinh tế ngầm mà môi trường thuận lợi của nó là nền kinh tế tiền mặt. Rất khó có thể xác định được số thuế thất thu do hành vi trốn thuế này gây ra. Lúc này cần phân tích doanh thu bán hàng và cung cấp dịch vụ kết hợp với phân tích tình hình lưu chuyển hàng hóa trên bảng cân đối nhập xuất tồn. Nếu lượng hàng hóa tồn cuối kỳ có xu hướng tăng thì dấu hiệu doanh nghiệp này gian lận thuế bằng cách khai thấp lượng hàng hóa bán ra là rất cao, để chính xác hơn có thể yêu cầu kiểm kê kho hàng.

Nếu doanh thu bán hàng và cung cấp dịch vụ giảm cần phải đánh giá điều kiện kinh tế, môi trường khách quan tại thời điểm phát sinh doanh thu, nếu doanh thu giảm do khủng hoảng kinh tế, nền kinh tế suy thoái hay trường hợp doanh thu giảm nhưng lợi nhuận vẫn tăng cao, đối tượng nộp thuế vẫn thực hiện đầy đủ nghĩa vụ thuế thì trong trường hợp này khả năng trốn thuế và gian lận thuế thấp. Nên không thể đưa tất cả các doanh nghiệp này vào diện nghi vấn kiểm tra chi tiết như vậy sẽ rất tốn kém mà nên kiểm tra có sự lựa chọn.

Trường hợp nếu doanh thu bán hàng và cung cấp dịch vụ giảm trong khi môi trường khách quan ổn định, lợi nhuận giảm thì đưa vào diện nghi vấn và yêu cầu kiểm tra chi tiết nhằm phát hiện gian lận thuế. Cũng cần đi phân tích sâu và tìm hiểu nguyên nhân, việc phân tích chia thành hai trường hợp: gian lận về lượng hàng hóa dịch vụ bán ra và gian lận về giá bán giống như trường hợp doanh thu tăng đã trình bày ở trên.

Mỗi doanh nghiệp có thủ đoạn trốn thuế, gian lận thuế khác nhau, dễ thuận tiện cho việc phân tích doanh thu bán hàng và cung cấp dịch vụ trước khi tiến hành phân tích cần tiến hành phân loại doanh nghiệp thành các nhóm sau đây:

Nhóm doanh nghiệp thanh toán chủ yếu qua ngân hàng, nhóm này có hóa đơn đầu vào đầu ra hợp lệ, cơ quan thuế có thể kiểm tra được chứng từ. Đây là những doanh nghiệp hoạt động sản xuất kinh doanh ổn định có uy tín. Các doanh nghiệp này khả năng gian lận về hóa đơn chứng từ rất ít, phần lớn gian lận thuế dưới dạng ghi sai thời điểm phát sinh doanh thu làm ảnh hưởng đến thu nhập chịu thuế theo chiều hướng có lợi cho doanh nghiệp. Do đó khi phân tích thấy doanh thu biến động bất thường, yêu cầu doanh nghiệp cung cấp bảng kê chi tiết theo từng loại hàng hóa dịch vụ năm trước và năm nay để kiểm tra nhằm phát hiện các dấu hiệu nghi vấn.

Nhóm doanh nghiệp mà cơ quan thuế quản lý được hóa đơn đầu ra nhưng không kiểm tra được hóa đơn đầu vào, ví dụ như đơn vị thu mua hàng nông sản, thực phẩm và cung cấp cho các doanh nghiệp sản xuất, xuất khẩu. Nếu các đơn vị này cung cấp sản phẩm hàng hóa cho các đơn vị sản xuất kinh doanh ổn định, việc kiểm tra doanh thu sẽ không quá khó khăn, khi phân tích doanh thu có dấu hiệu bất thường có thể yêu cầu người nộp thuế giải trình, sau đó mới đi vào kiểm tra chi tiết hóa đơn chứng từ. Doanh nghiệp thuộc nhóm này doanh thu phát sinh thường lớn, nhưng lợi nhuận thường âm hoặc dương nhưng rất thấp, nghĩa vụ thuế phát sinh không đáng kể. Hơn nữa doanh nghiệp thuộc nhóm này thường bán hóa đơn bất hợp pháp để hợp lý hóa chi phí cho các doanh nghiệp khác, hành động này góp phần làm tăng doanh thu. Vì vậy phân tích doanh thu ở doanh nghiệp này phải kết hợp chặt chẽ với phân tích lợi nhuận và phân tích nghĩa vụ thuế phải nộp cho nhà nước và phân tích tình hình lưu chuyển hàng hóa trên bảng cân đối nhập xuất tồn.

Nhóm doanh nghiệp mà cơ quan thuế có thể kiểm soát được hóa đơn đầu vào nhưng không kiểm soát được hóa đơn đầu ra như doanh nghiệp chuyên bán đại lý cho các doanh nghiệp sản xuất hoặc nhập khẩu. Đối với doanh nghiệp này ít gian lận về lượng hàng hóa bán ra vì mua hàng nhập khẩu, mua hàng của các doanh nghiệp sản xuất đều có hóa đơn chứng từ. Người mua là người tiêu dùng không lấy hóa đơn nên các doanh nghiệp này sẵn sàng khai thấp giá bán hoặc không xuất hóa đơn. Do đó khi phân tích doanh thu có dấu hiệu bất thường cần kết hợp phân tích tình hình lưu chuyển hàng hóa trên bảng cân đối nhập xuất tồn cũng có thể yêu cầu kiểm kê kho hàng.

Phân tích doanh thu tài chính: Hoạt động đầu tư tài chính là hoạt động đầu tư vào các doanh nghiệp khác, ngoài hoạt động sản xuất kinh doanh chính của doanh nghiệp nhằm hưởng lợi như hoạt động như đầu tư vào công ty con, công ty liên kết, góp vốn liên doanh, tiền lãi ngân hàng. Các hoạt động này cơ quan thuế có thể kiểm soát bằng hoá đơn chứng từ. Do đó ít có hiện tượng gian lận thuế, trốn thuế trong các hoạt động này

Phân tích thu nhập khác: Thu nhập khác là khoản thu từ hoạt động ngoài hoạt động kinh doanh chính của đơn vị và hoạt động tài chính như thanh lý nhượng bán tài sản cố định, thu từ bán phế liệu thu hồi,... Các trường hợp này phát sinh không nhiều nên nếu có dấu hiệu bất thường có thể kiểm tra để dâng các hoá đơn chứng từ.

KẾT LUẬN

Thông tin là một trong những công cụ hữu ích cho quản lý, việc cung cấp thông tin về các khoản doanh thu tính thuế thông qua việc phân tích các khoản doanh thu nếu được thực hiện một cách đều đặn chắc chắn sẽ giúp cho cơ quan thuế phát hiện các biến động bất thường nhằm xác định các dấu hiệu nghi vấn để khoanh vùng kiểm tra chi tiết. Đặc biệt hiện nay dưới sự hỗ trợ đắc lực của các phần mềm máy tính phân tích doanh thu sẽ tăng

ting hiệu quả trong việc phát hiện những gian lận trong lĩnh vực thuế thông qua việc kiểm tra vào đúng trọng tâm, trọng điểm đối tượng cần được kiểm tra, tập thu tối đa nguồn thu cho NSNN.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1 Luật quản lý thuế số 78/2006/QH11 ngày 29/11/2006

- 2 Luật sửa đổi bổ sung một số điều luật quản lý thuế 21/2012/QH12 ngày 20 tháng 11 năm 2012
3. Thông tư 156/2013/TT-BTC hướng dẫn thi hành một số điều luật quản lý thuế. luật sửa đổi bổ sung một số điều luật quản lý thuế.
4. Tài liệu tập huấn luật quản lý thuế (lưu hành nội bộ)
5. Website: <http://www.tapchitaichinh.vn>, <http://baodientu.chinhphu.vn>

SUMMARY

REVENUE ANALYSIS METHOD FOR DETECTION OF BEHAVIOR IN TAX FRAUD

Hoang My Binh*

College of Economics and Business Administration - TNU

The article discusses the analysis method of taxable income based on classifying taxpayers into groups to provide information to the tax authorities to detect tax evasion and tax fraud. On that basis, the tax authorities conducted to inspect properly objects for maximum levy of state budget

Keywords: *analysis taxable income, detect tax evasion, tax fraud.*

Ngày nhận bài: 13/11/2014; Ngày phân biên: 27/11/2014; Ngày duyệt đăng: 25/12/2014

Phân biên khoa học: PGS.TS Đỗ Anh Tài – Đại học Thái Nguyên

* Tel: 0915 300358, Email: myhoangbinh@gmail.com